

Sanna Friman

MIKSI SYNTYVYYS LASKEE?

Sisällönanalyysi lasten saamisen lykkäämisen syistä
Helsingin Sanomien mielipidekirjoituksissa

TIIVISTELMÄ

Sanna Friman: Miksi syntyvyys laskee? Sisällönanalyysi lasten saamisen lykkäämisen syistä Helsingin Sanomien mielipidekirjoituksissa
Kandidaatintutkielma
Tampereen yliopisto
Yhteiskuntatieteiden tutkinto-ohjelma
Toukokuu 2021

Syntyvyys on laskenut Suomessa yhtäjaksoisesti jo kymmenen peräkkäisen vuoden ajan. Syntyvyys ja sen lasku ovat usein esillä julkisessa keskustelussa. Syitä syntyvyyden laskun taustalla on pyritty selvittämään, mutta yksiselitteistä vastausta ei ole tuntunut löytyvän. Tutkielmassa syntyvyyttä kuvataan kokonaishedelmällisyysluvulla, joka kertoo arvion siitä, kuinka monta lasta nainen synnyttäisi elämänsä aikana, jos syntyvyys pysyisi laskentavuoden tasolla. Tutkielman tarkoituksena on selvittää millaisilla syillä lasten saamisen lykkäämistä ja sitä kautta syntyvyyden laskua selitetään Helsingin Sanomien mielipidekirjoituksissa.

Tutkimuksen aineistoksi kerättiin kuusitoista Helsingin Sanomissa julkaistua mielipidekirjoitusta, jotka on julkaistu vuosina 2018-2020. Aineistoon rajattiin mukaan vain sellaiset mielipidekirjoitukset, joissa oli jossain muodossa mainittu syntyvyyden lasku, alhainen syntyvyys, syntyvyyden lisääminen tai lasten saamisen lykkääminen. Tutkimusmenetelmänä käytettiin aineistolähtöistä sisällönanalyysia. Sisällönanalyysillä pyritään selvittämään mitä aineisto kertoo tutkittavasta ilmiöstä, ja mitä merkityksiä aineistosta löytyy.

Analyysin tuloksina muodostui seitsemän yläkategoriaa syyille, joilla selitetään lasten saamisen lykkäämistä ja sitä kautta syntyvyyden laskua. Kategoriat ovat työelämän haasteet, parisuhteeseen liittyvät haasteet, taloudelliset syyt, asumiseen liittyvät syyt, käsitykset ja mielikuvat, arvot ja kulttuurin muutos. Työelämän haasteet koostuvat työelämän epävarmuudesta, työelämän epätasa-arvosta ja työelämän vaatimuksista. Parisuhteeseen liittyvät haasteet jakautuvat parisuhteen epävarmuustekijöihin ja kumppanin puuttumiseen. Taloudellisten syiden alakategorioita ovat taloudelliset haasteet ja taloudellisen tuen puute. Asumiseen liittyvät syyt koostuvat asumisen keskittymisestä pääkaupunkiseudulle ja asumisen kuluista. Käsitykset ja mielikuvat koostuu kolmesta alakategoriasta: raskauteen ja synnytykseen liitetyt käsitykset, vanhemmuuteen liitetyt käsitykset ja negatiivinen puhe vanhemmuudesta. Arvot koostuvat yksilökeskeisestä hedonismista, parisuhdekeskeisestä hedonismista ja ilmastonmuutokseen liittyvistä syistä.

Tutkielman tulokset lasten saamisen lykkäämisen syistä antavat viitteitä siitä, että usein syy lykätä lasten saamista liittyy epävarmuuteen, jota koetaan vaikkapa työhön tai parisuhteeseen liittyen. Lisäksi erilaiset käsitykset ja mielikuvat sekä arvot vaikuttavat siihen mitä lasten saamisesta ajatellaan, ja sitä kautta siihen halutaanko lapsia saada vai ei. Tutkimustulokset auttavat ymmärtämään syitä syntyvyyden laskun taustalla. Tutkimuksen yhtenä tarkoituksena on antaa ohjenuoria siihen, millaisiin tekijöihin huomiota kiinnittämällä voidaan laatia parempia perhe- ja väestöpoliittisia päätöksiä, jotka tukevat perheitä ja yksilöitä saavuttamaan toivomansa perheeseen.

Avainsanat: syntyvyys, syntyvyyden lasku, sisällönanalyysi

Tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck –ohjelmalla.

SISÄLLYS

1.JOHDANTO	1
1.1 <i>Syntyvyyden historia Suomessa</i>	3
1.2 <i>Aikaisempi tutkimus</i>	6
2.METODI	11
2.1 <i>Aineisto</i>	11
2.2 <i>Tutkimusmenetelmä</i>	12
3.TULOKSET	13
3.1 <i>Työelämän haasteet</i>	14
3.2 <i>Parisuhteeseen liittyvät haasteet</i>	15
3.3 <i>Taloudelliset syyt</i>	16
3.4 <i>Asumiseen liittyvät syyt</i>	16
3.5 <i>Käsitykset ja mielikuvat</i>	17
3.6 <i>Arvot ja kulttuurinmuutos</i>	19
4.JOHTOPÄÄTÖKSET	19
LÄHDELUETTELO	24
LIITE 1: AINEISTO	28

1. JOHDANTO

Vuonna 2017 Sosiaalidemokraattisen puolueen silloinen puheenjohtaja Antti Rinne lanseerasi termin ”synnytystalkoot”, puheessaan eduskuntaryhmän kesäkokouksessa Kouvolassa 23. elokuuta. Helsingin Sanomien mukaan sanavalinta hävettää ja tyrmistyttää puoluetovereitakin. Samana päivänä Sanna Marin twiittasi synnytystalkoot-termin olevan onneton sanavalinta. Rinteen puheen taustalla oli kuitenkin laajasti jaettu huoli tällöin jo kuuden vuoden ajan jatkuneesta Suomen syntyvyyden laskusta. (Helsingin Sanomat 2017.) Viime vuoden lopulla julkaistun Tilastokeskuksen (2020a) raportin mukaan Suomen syntyvyys on edelleen Pohjoismaiden matalin, ja se on laskenut tasaisesti jo yhteensä kymmenen vuoden ajan. Kokonaishedelmällisyysluku maassamme vuonna 2019 oli 1,35. Vuonna 2010 sama luku oli 1,87. (Tilastokeskus 2020a.) Alle 1,3:n jäävää kokonaishedelmällisyyslukua pidetään hyvin pienenä syntyvyytenä (Rotkirch 2020a). Syntyvyyttä tarkastellaan suhteuttamalla syntyneiden lasten määrä synnytysikäisiin naisiin. Kokonaishedelmällisyysluku kertoo arvion siitä, kuinka monta lasta nainen synnyttäisi elämänsä aikana, jos syntyvyys pysyisi laskentavuoden tasolla. (Tilastokeskus 2019b.)

Aihe on puhuttanut paljon, ja erityinen huoli julkisessa keskustelussa vaikuttaa kohdistuneen syntyvyyden heikkenemisen vaikutuksiin kansalliseen huoltosuhteeseen. Vanhusväestön kasvaessa ja syntyvyyden laskiessa, on työvoiman ulkopuolella yhä enemmän kansalaisia, eikä uusiakaan siirry työelämään samaan tahtiin kuin aikaisemmin. Nyt 2010-luvulla eläkkeiden ja muun sosiaaliturvan näkökulmasta syntyvyyden lasku on vielä huolestuttavampi ongelma kuin ennen. Hyvinvointivaltion etuudet ovat entistä kattavampia, ja väestö on iäkkäämpää. (Hiilamo 2021, 58.) Haluttomuutta perustaa perhe ollaan kummeksuttu siksi, että Suomi on tunnettu verraten korkeasta sukupuolten tasa-arvosta sekä politiikasta, joka tukee työn ja perhe-elämän yhteensovittamista. Yleisen käsityksen mukaan edellä mainittujen syiden pitäisi tukea syntyvyyttä, eikä päinvastoin. (Hiilamo 2019, 29.)

Vaikka syntyvyyden laskua on tutkittu, ei yksiselitteisiä syitä ilmiölle ei ole tuntunut löytyvän. Helsingin Sanomat (2019) kysyi lokakuussa 2019 lukijoiltaan miksi he ovat valinneet lapsettomuuden tai eivät ole vielä saaneet tai suunnitelleet lapsia. Kyselystä kävi ilmi, että päätös lasten saamisen yrittämisestä ei aina kiteydy ainoastaan yhteen asiaan. Lasten saamisen esteenä ei välttämättä ole vain yhtä ratkaisevaa tekijää vaan kirjo monenlaisia, ehkä yhteen kietoutuneitakin syitä. Yksittäisten henkilöiden ja parien lastenhankintapäätöksiin vaikuttavat hyvin monet eri tekijät, ja on vaikea osoittaa yhden yksittäisen tekijän vaikutusta (Miettinen 2015, 80). Syntyvyyden laskun

tarkastelu yleistysten valossa ei välttämättä paljasta perimmäisiä syitä sen taustalla. Aiheen tutkiminen on tärkeää, jotta voimme ymmärtää näitä monitahoisia syitä lasten saamisen lykkäämisen ja syntyvyyden laskun taustalla.

Kandidaatin tutkielmassani keskityn etsimään syitä lasten saamisen lykkäämiselle ja sitä kautta syntyvyyden laskulle. Tutkielmani tavoitteena on saada kokonaiskuva siitä, miten ihmiset selittävät tätä ilmiötä julkisessa keskustelussa. Julkisissa puheenvuoroissa esitetyt syyt kuvaavat ilmiötä, mutta ohjaavat myös ihmisten ajattelua. Valitsin aineistokseni Suomen suurimman lehden mielipidekirjoitukset. Tutkimuskysymykseni on: ”Millaisilla syillä lasten saamisen lykkäämistä ja sitä kautta syntyvyyden laskua selitetään Helsingin Sanomien mielipidekirjoituksissa?”

Tarkastelen syntyvyyttä ennen kaikkea yhteiskunnallisena ilmiönä. Yksi syntyvyyttä Suomessa eniten tutkineista tahoista on Väestöliitto. Väestöliitto on julkaissut syntyvyyttä käsitteleviä Väestöpoliittisia raportteja vuosina 1998 ja 2004. Tuoreessa vuoden 2020 Väestöpoliittisessa raportissaan Väestöliitto listaa kymmenen väestötavoitetta Suomelle. Tavoitteissa tärkeänä pidetään syntyvyyden nousua ja sitä, että ihmisiä on tuettava saavuttamaan toivomansa lapsiluku. (Sorsa 2020, 16.) Vuosittain Väestöliiton tutkimuskeskus julkaisee perhebarometrin, jonka on tarkoitus antaa ajankohtaista tietoa perheitä koskevista teemoista. Väestöliiton vuoden 2017 perbarometrissa ”Miksi vanhemmuutta lykätään?” selvitettiin mitä nuoret suomalaiset ajattelevat lasten saamisesta ja vanhemmuudesta. Esipuheessa Väestöliitto korostaa lastensaannin merkitystä yksilöille, pariskunnille sekä kaikkien suomalaisten arkielämälle. Seksuaali- ja ihmisoikeuksiin kuuluu oikeus perhesuunnitteluun, joka sisältää myös toivotun lapsiluvun toteutuksen eettisten ja lääketieteellisten rajojen puitteissa. (Rotkirch, Tammisalo, Miettinen & Berg 2017, 9.) Tutkielmani tulosten yhtenä tarkoituksena on antaa ohjenuoria siihen, millaisiin asioihin huomiota kiinnittämällä perheitä ja yksilöitä voidaan paremmin tukea perhe- ja väestöpoliittisten päätösten kautta toivomansa perheeseen saavuttamisessa.

Usein käytetään termiä lasten hankkiminen, kun viitataan pyrkimykseen tietoisesta saada lapsia. Aiheen sensitiivisyyden vuoksi käytän kuitenkin termiä lasten saaminen. Useimmat pariskunnat ja perheet pystyvät toimivan ehkäisyn ansiosta ajoittamaan lasten saamisen melko tarkastikin tiettyyn elämänvaiheeseen. Haluan kuitenkin käyttää termiä lasten saaminen, sillä haluan käyttämälläni kielellä huomioida sen tosiasian, että osalle vanhemmiksi haluavista lasten saaminen ei ole helppoa tai edes mahdollista. Vuosina 2018 ja 2019 julkisen terveydenhuollon puolella aloitettiin 13 000 hedelmöityshoitoa, jotka kattoivat vuoden 2019 ennakkotietojen mukaan 48,4 % kaikista Suomessa aloitetuista hedelmöityshoidoista. (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2020.) Kaikki hedelmöityshoidot eivät kuitenkaan johda lapsen syntymään. Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen

(2020) arvion mukaan vuonna 2018 noin 18 % hedelmöityshoidoista eteni lapsen syntymään ja syntyneet lapset vastasivat noin 5,5 % kaikista syntyneistä lapsista.

Oman tutkimusaiheeni yhteydessä lapsettomuus on usein tahatonta ja olosuhteista johtuvaa. Lapsia kyllä haluttaisiin, mutta esteenä saattavat olla asiat, jotka koetaan sellaisiksi, joihin ei itse pysty vaikuttamaan: esimerkiksi elämäntilanne, jossa työura koostuu määräaikaista työsuhteista. Lisäksi on vanhemmiksi haluavia, jotka eivät pakottavista syistä, kuten sairauden aiheuttama hedelmättömyyden takia, voi saada biologisia lapsia. Tämän lisäksi on myös ihmisiä, jotka ovat vapaaehtoisesti lapsettomia, vaikka heillä ei olisikaan mitään muuta estettä lasten saamiselle. Ollessani tietoinen erilaisista näkökulmista, lähtökohdista ja aiheen sensitiivisyydestä puhun tutkielmassani lasten saamisesta, joka tässä yhteydessä tarkoittaa tietoista pyrkimystä saada biologinen lapsi tai lapsia. Johdannossa käytän kuitenkin alkuperäisessä lähdekirjallisuudessa käytettyjä termejä ja sanastoa.

1.1 Syntyvyyden historia Suomessa

Kun syntyvyyttä tarkastellaan kokonaishedelmällisyysluvun avulla, on syytä ottaa huomioon sen rajoitteet. Kokonaishedelmällisyysluku ei ota huomioon sitä, että naiset ovat alkaneet saada lapsia paljon myöhemmällä iällä kuin ennen. On mahdollista, että naiset saavat yhtä paljon lapsia kuin aikaisempien sukupolvien naiset, mutta lapset vain syntyvät myöhemmin. Tällöin toteutunut hedelmällisyysluku on korkeampi kuin kokonaishedelmällisyysluku. Käytän tässä tutkielmassa kuitenkin kokonaishedelmällisyyttä syntyvyyden mittarina, sillä se on yleisesti käytetty luku syntyvyyden ja hedelmällisyyden mittaamisessa. Kokonaishedelmällisyysluku sopii hyvin osoittamaan hedelmällisyyden tason, ja suunnan vaihteluita tietyn alueen sisällä. (Hiilamo 2021, 11.) Lisäksi on näyttöä siitä, että lapsia todellisuudessa syntyy nykyään vähemmän. Lasten saamisen lykkääminen on jatkunut niin pitkään, ettei moni nainen ehdi ”ottamaan kiinni” edellisten sukupolvien naisten lapsilukua (Rotkirch 2020b, 29).

Kun tarkastellaan syntyvyyttä Suomessa edellisen vuosisadan alusta tähän päivään saakka, ovat sodat aiheuttaneet suurinta lyhyen aikavälin vaihtelua syntyvyydessä. (Kuvio 1) Talvisodan jälkeen vuonna 1940 syntyneiden määrä pieneni, mutta kasvoi hetkellisesti, kun välirauha solmittiin seuraavana vuonna. Sodan päätyttyä syntyvyys kasvoi huippulukemiin ja ennätysvuonna 1947 kokonaishedelmällisyysluku oli 3,5. Koko vuonna Suomeen syntyi 108 168 lasta. (Tilastokeskus 2007.) Vertailun vuoksi Tilastokeskuksen (2021) ennakkotilaston mukaan vuonna 2020 Suomeen syntyi 46 452 lasta. Vaikka sotien jälkeen kokonaishedelmällisyys nousi, lähti se laskuun vuosikymmenen lopun jälkeen. Sotien jälkeen syntyneet suuret ikäluokat eivät siis itse saaneet niin

paljon lapsia kuin vanhempansa, ja saaneet aikaan samanlaista vauvaboomia (Lindgren 1971, 21). Ennen nykyisiä lukemia alhaisimmillaan kokonaishedelmällisyysluku oli 1,5 vuonna 1973 (Tilastokeskus 2007). Tällöin syntyivät sodanjälkeisten vuosien tuohon asti pienimmät ikäluokat, noin 57 000–58 000 lasta vuodessa (Miettinen & Rotkirch 2008, 20). Tämän jälkeen syntyvyys nousi jonkin verran, mutta on sen jälkeen painunut alle 1,5 lapsen (Tilastokeskus 2007). Jos katsotaan vielä kauemmaksi historiaan, on Suomen hedelmällisyys nykyisin matalammalla tasolla kuin vuosina 1866–1868 koettuina nälkävuosina, jolloin noin 8,5 % väestöstä kuoli (Hiilamo 2019, 29).

Kuvio 1.

Kokonaishedelmällisyysluku 1900–2019

Tilastokeskus (2020b)

1990-luvun laman aikana syntyvyys ei lähtenyt laskuun Suomessa, mikä on poikkeuksellista kansainvälisessä vertailussa. Ensimmäisen lasten määrä väheni eli perheen perustamista kyllä lykättiin talouden matalasuhdanteessa. (Rotkirch et al., 2017, 15.) Tämän ajatellaan koskeneen erityisesti nuoria ikäryhmiä, jotka halusivat siirtää vanhemmaksi tuloa huonon työllisyystilanteen johdosta. Syntyvyyttä kasvatti kuitenkin toisten ja kolmansien lasten määrän kasvu. (Miettinen 2015,17.) Syyksi suhteellisen korkealle syntyvyydelle lamavuosina on arvioitu ennen lamaa tehtyjä lapsiperheille suunnattujen tukien reformeja, jotka nostivat etuuksien määrän huippuunsa vuonna 1992 (Pekkola & Lehtonen 2016, 330). Nämä perhepoliittiset uudistukset rohkaisivat nimenomaan niitä perheitä, joilla oli jo ennestään lapsi tai lapsia, saamaan lapsia lisää.

Toisin kuin viime vuosisadalla, 2000-luvulla koetun talouden taantuman myötä hedelmällisyysluvut lähes kaikissa ikäryhmissä kääntyivät laskuun vuodesta 2008 lähtien. Myös toisten ja kolmansien lasten määrät vähenivät, vaikka muutos olikin pienempi kuin ensimmäisten lasten kohdalla. (Miettinen 2015, 17-18.) Edelleen 2010-luvulla syntyvyys laski lähes kaikissa ikäryhmissä (Rotkirch 2021, 83). Koko syntyvyyden kannalta merkittävää on nimenomaan ensimmäisten lasten määrän lasku, sillä se vaikuttaa myös seuraaviin lapsiin. Mitä myöhemässä iässä keskimäärin ensimmäinen lapsi saadaan, sitä alhaisemmaksi jää keskimääräinen lapsiluku. (Rotkirch et al., 2017, 15-18.) Ensimmäisten lasten syntymättä jäämisen ajatellaan selittävän noin kolme neljäsosaa kokonaishedelmällisyyden laskusta (Rotkirch 2021, 83).

Lastenhankinta on siis siirtynyt entistä myöhemmäksi ja sitä pidetään yhtenä selityksenä syntyvyyden laskulle. Ensimmäistä kertaa vanhemmiksi tulevien ikää voidaan tarkastella kohorteittain, jolloin arvioidaan sitä, missä ikävaiheessa puolet ikäluokan miehistä tai naisista on saanut ensimmäisen lapsensa. Tarkasteltaessa ajanjaksoa 1930-luvulta 1980-luvulle, ensimmäisen lapsen hankintaikä oli matalimmillaan toisen maailmansodan aikaan syntyneillä suomalaisilla. Miehistä puolet oli saanut ensimmäisen lapsensa 27-vuotiaana. Naisista puolet oli hieman yli 24-vuotiaita saadessaan ensimmäisen lapsensa. Tämän jälkeen ensimmäisen lapsen saaneiden ikä on noussut aina 1970-luvulla syntyneisiin asti, jonka jälkeen nousu on hieman hidastunut. Tämä laskentatapa ei kuitenkaan ota huomioon sitä, että osa ikäluokasta jää kokonaan lapsettomaksi, joka nostaa sitä laskennallista pistettä, jolloin puolet ikäluokasta ovat saaneet ensimmäisen lapsensa. Tämäkin on kehitys kuitenkin samansuuntaista. Ensimmäistä kertaa lapsen saavien keski-ikä on noussut myös siinä ryhmässä, jotka saavat vähintään yhden lapsen. (Miettinen 2015, 11.) Vuonna 2019 ensisynnyttäjän keskimääräinen ikä oli 29,6 vuotta. Isäksi tultiin keskimäärin 31,6-vuotiaana. Vuodesta 2010 vuoteen 2019 ensisynnyttäjän ikä on noussut 1,3 vuodella. (Tilastokeskus 2020b.)

Pitkään oletettiin, että kansainvälisesti syntyvyys tulisi tasoittumaan lähelle kahta lasta. Oletuksen takana ei ole kuitenkaan ollut mitään teoreettista selitystä (Rotkirch et al., 2017, 22; sit. Basten ym. 2013). Alhaisen kuolevuuden maissa, kuten Suomessa väestön uusiutumiskynnyksenä pidetään 2,1 lasta (Tilastokeskus 2002). Kokonaishedelmällisyysluvun ollessa alle 2, Suomen väestönkasvua ylläpitää maahanmuutto. Tilastokeskuksen (2021) ennakkotietojen mukaan syntyneitä oli viime vuonna noin 8 500 vähemmän kuin kuolleita, mutta maahan muuttaneita oli noin 19 000 enemmän kuin maasta muuttaneita. Näihin lukuihin ovat kuitenkin vaikuttaneet koronaviruspandemiaan liittyvät rajoitukset. (Tilastokeskus 2021.) Syntyvyyden lasku ei siis vielä ole pysäyttänyt väestön kasvua kokonaan. Tilastokeskuksen (2019b) viimeisimmän väestöennusteen mukaan Suomen

väkiluku lähtee kuitenkin laskuun jo kymmenen vuoden päästä, jos syntyvyyden kehitys pysyy nykyisellään.

Kun käsitellään syntyvyyttä, voidaan erotella toivottu ja toteutunut lapsiluku. Toivottu lapsiluku enteilee yleensä ihmisen toiveita ja odotuksia. Länsimaissa toivottu lapsiluku ennustaa toteutunutta lapsilukua. Suomessa toivotun ja toteutuneen lapsiluvun välillä on kuitenkin selkeä ero. Alhaisen syntyvyyden maissa havaitaankin usein syntyvyyskuilu, joka kuvaa tilannetta, jossa lapsia saadaan vähemmän kuin toivotaan. (Rotkirch 2021, 69-67.) Väestöliitto on Perhebarometreissaan kartoittanut suomalaisten ihanteellista lapsilukua. Vuoden 2007 kyselyssä keskiarvo suomalaisten ihanteellisesta lapsiluvusta oli 2,5. Seuraavassa kyselyssä vuonna 2015 vastaava luku oli 2,0 ja vuonna 2018 se oli 2,3. Kyselyt kartoittivat myös ei yhtään ja yli kolme lasta toivovien osuutta. Yli kolme lasta toivovien osuus oli selkeästi vähentynyt ja ei ollenkaan lapsia toivovien osuus puolestaan kasvanut. Erot olivat selkeät vuosien 2007 ja 2015 välillä, mutta kaventuivat hieman vuodesta 2015 vuoteen 2018. (Miettinen & Berg 2008; Miettinen 2015; Berg 2018; Rotkirch 2021, 96.) Tästä voidaan päätellä, että suomalaisten ihanteellinen lapsiluku on laskenut jonkin verran 2000-luvun aikana.

Vuonna 2019 kokonaishedelmällisyysluku oli 1,35, kun taas ennakkotilaston mukaan vuonna 2020 se oli 1,37. Vuonna 2020 syntyneiden lasten määrä oli 839 lasta enemmän kuin edellisellä vuonna. (Tilastokeskus 2021.) Kokonaishedelmällisyyden kasvu on kuitenkin vain 0,2 prosenttiyksikköä, joten sitä ei voida pitää merkittävänä. Samaan aikaan vaikuttaneen koronaviruspandemian kokonaisvaikutuksia syntyvyyteen on vielä liian aikaista arvioida, sillä pandemian aikana alkunsa saaneita lapsia on syntynyt vasta joulukuusta 2020 alkaen. (Helsingin Sanomat 2021.) Kiinnostavaa on kuitenkin se, että Tilastokeskuksen (2021b) ennakkotilaston mukaan vuoden 2021 tammi-maaliskuussa syntyi 717 lasta enemmän kuin vastaavaan aikaan vuonna 2020. Sosiaalipolitiikan professori Heikki Hiilamon (2021, 91) mukaan pandemia voi alentaa syntyvyyttä väestönosassa, joka kärsii sen aiheuttamasta taloudellisesta epävarmuudesta, kun taas talousvaikeuksilta välttyvän väestöosan keskuudessa syntyvyys voi jopa lisääntyä. Varsinkin nuorten aikuisten tilapäinenkin työttömyys ja vaikeudet työllistyä voivat lykätä lasten saantia tässä ikäryhmässä (Rotkirch 2021, 104). Toisaalta etätyön lisääntyminen ja joustavat työjärjestelyt voivat helpottaa lastenhoidon ja työn yhteensovittamista. Pandemia voi myös vaikuttaa arvoihin ja asenteisiin, jotka pitkällä aikavälillä voivat vaikuttaa halukkuuteen saada lapsia. (Hiilamo 2021, 91.)

1.2 Aikaisempi tutkimus

Syntyvyyttä ollaan aikaisemmassa kirjallisuudessa lähestytty muun muassa talouden, tasa-arvon ja sosiaalisen vuorovaikutuksen näkökulmasta (Hiilamo 2021; Rotkirch 2021; Hiilamo 2019; Jalovaara

et al., 2019; Leridon 2015; Bernardi & Klärner 2014). Näillä näkökulmilla on pyritty selittämään syntyvyyden laskua nimenomaan kehittyneissä länsimaissa (Hiilamo 2019, 32). Nämä ovat kuitenkin vain muutamia teoreettisia lähestymistapoja, jotka lähestyvät aihetta vain omasta näkökulmastaan, ja jotka valitsin tutkielmaani, koska ne nousivat esiin useammassa eri lähdekirjallisuudessa. Seuraavaksi esittelen syntyvyyttä ja sen laskua selittäviä teorioita, ja kuvaan sen jälkeen mitä aikaisempi tutkimus sanoo lasten saamisen lykkäämisen syistä.

Mikrotalousteoria mukaan syntyvyyttä voidaan selittää lapsen saamiseen tarvittavilla sosioekonomisilla resursseilla eli vaikkapa perheen kokonaistuloilla. Teorian mukaan syntyvyys laskee, kun tulot laskevat. Myös työttömyydellä oletetaan olevan syntyvyyttä laskeva vaikutus. (Hiilamo 2019, 32–34.) Tutkimalla työttömyyden ja syntyvyyden suhdetta lamojen aikaan on perusteltu, että taloudellisilla suhdanteilla saattaa olla vaikutusta syntyvyyteen. Työttömyyden kasvun arvioidaan laskevan syntyvyyttä, sillä epävarma työmarkkinoille kiinnittyminen todennäköisesti viivästyttää vanhemmuutta (Hiilamo 2017, 25; sit. Miettinen & Jalovaara 2017). Lähtökohdan tähän teoriaan tarjoaa käsitys ihmisestä rationaalisenä toimijana (homo economicus), jonka käyttäytymistä voidaan ennustaa (Leridon 2015, 326). Lisääntymiseen liittyvää käyttäytymistä voidaan siis tulkita yksilön käytettävissä olevien, tässä tapauksessa taloudellisten, mahdollisuuksien valossa.

Toinen mikrotalousteorian näkökulma on lapsen saamiseen liittyvien vaihtoehtoiskustannusten nousu. Nousseiden vaihtoehtoiskustannusten katsotaan laskevan syntyvyyttä. (Hiilamo 2019, 33.) Vaihtoehtoiskustannusta voidaan kuvata palkkatulon menetyksellä, jonka vanhempi menettää ollessaan poissa ansiotyöstä vanhempainvapaalla (Miettinen 2015, 80). Lapsen saamisen kasvaneet vaihtoehtoiskustannukset liitetään usein naisten parantuneisiin mahdollisuuksiin osallistua työelämään (Guinnane 2001, 609). Mikrotalousteoria ei kuitenkaan ole aukoton, eikä se pysty selittämään sitä miksi Suomessa syntyvyys jatkoi laskuaan vuonna 2008 alkaneeksi katsotun talouden taantumän hellitettyä. Työttömyys kuitenkin lähti laskuun vuosina 2015–2017 kun talous alkoi elpymään. (Hiilamo 2019, 35.) Tämä vahvistaa entisestään sitä mielikuvaa, ettei selitystä syntyvyyden laskusta voida jättää yhden selittävän tekijän varaan. Ihmisen toiminnan tarkastelu rationaalisenä toimijana lienee myös liian suppeaa kuvaamaan lasten saamisen syitä ja esteitä.

Tasa-arvoteoriat perustuvat sukupuolten väliseen tasa-arvoon ja oikeudenmukaisuuteen. Lapsen saamisella on epätasa-arvoiset vaikutukset miehiin ja naisiin. Keskeisimpänä pidetään äitien mahdollisuuksia yhdistää palkkatyö ja raskaus, lapsen saaminen sekä hoitaminen. Toinen näkökulma on käsitys oikeudenmukaisuudesta vanhempien rooleissa. Naisia rasittaa sekä palkkatyö että perheeseen liittyvät velvollisuudet. Samalla sukupuolten välinen työnjako perheissä on

epäoikeudenmukainen. (Hiilamo 2019, 37.) Vuoden 2017 Tasa-arvobarometrin mukaan puolet tutkimukseen osallistuneista naisista kertoi itse olevansa vastuussa lastenhoidosta, kun miehistä saman ilmoitti kaksi prosenttia (Attila et al., 2018, 102). Tähän vaikuttavat esimerkiksi asenteet ja mielipiteet eri sukupuolten rooleista vanhempina. Teorian mukaan syntyvyyttä laskee naisten kasvava osallistuminen koulutukseen ja työelämään. Toisaalta yhteiskunnissa, joissa miesten ja naisten välisiä epätasa-arvoisuuksia pyritään tasamaan pitäisi olla korkeampi syntyvyys. (Hiilamo 2019, 37.) Eli vaikka naisten osallistumista työelämään pidetään syntyvyyttä laskevana tekijänä, voi sukupuolten tasa-arvon edistäminen työelämässä taas puolestaan nostaa syntyvyyttä.

Sosiaalisen vuorovaikutuksen teorian mukaan sillä mitä opimme sosiaalisten verkostojemme kautta vanhemmuudesta, perhe-elämästä ja lapsista on vaikutusta syntyvyyteen. Lasten saaminen on sosiaalinen teko ja myös sosiaalisesti rakentuva tapahtuma. Yksilön uskomukset ja käyttäytyminen ovat riippuvaisia sosiaalisesta vuorovaikutuksesta ja sosiaalisista rakenteista. Tutkimusnäyttöä löytyy siitä, että perhenormeilla ja sosiaalisilla verkostoilla on vaikutusta perhekokoon. (Hiilamo 2019, 42.) Sosiaalinen vuorovaikutus vaikuttaa lisääntymiseen liittyviin asenteisiin ja käyttäytymiseen sosiaalisen oppimisen, sosiaalisen paineen, sosiaalisen tarttumisen ja sosiaalisen tuen kautta. (Bernardi & Klärner, 2014; Rossier & Bernardi, 2009.)

Sosiaalinen oppiminen on laajalti sosiaalipsykologiassa käytetty termi, jonka lähtökohtana on yksilön havainnot toisten käyttäytymisestä ja oppiminen muiden kokemusten kautta. Sosiaalinen oppiminen muuttaa yksilön käyttäytymistä. Havainnot muiden toiminnasta ja keskustelut muiden kanssa muuttavat yksilöiden näkemyksiä tietyn toimintatavan käyttökelpoisuudesta ja seurauksista. (Bernardi & Klärner 2014, 645.) Esimerkiksi oman lähipiirin kokemukset lasten saamisen vaikutuksista perheen taloudelliseen tilanteeseen. Sosiaalisella painella viitataan siihen, miten yksilöiden on mukauduttava hyväksytyihin normeihin välttääkseen konflikteja tai saadakseen hyväksyntää muilta. Mitä kiinteämpi ryhmä tai yhteisö on, sitä vaikeampaa yksilön on poiketa näistä normeista, koska normit ovat jaettuina. Kiinteästi toisiinsa yhteydessä olevat yksilöt voivat jakaa sanktioita niille, jotka poikkeavat normista. (Ibid.) Sosiaalinen paine voi kohdistua esimerkiksi sukupuoleen liittyvien normien ja odotusten täyttämiseen perhe-elämässä.

Sosiaalisen tarttumisen mekanismilla kuvataan prosessia, jossa yksilö omaksuu jonkin idean tai käyttäytymisen muodon joltain toiselta, joka vaikuttaa sosiaalisesti samanlaiselta kuin hän itse (Bernardi & Klärner 2014, 645; sit. Burt and Janicik 1996). Prosessin vaikuttavuus on riippuvainen siitä, kuinka samanlaiseksi yksilö kokee hänen sosiaalisen ympäristönsä ja muut siellä. Bernardi ja Klärner (2014) erottavat kaksi sosiaalisen tarttumisen mekanismia. Emotionaalisella tarttumisella tarkoitetaan sitä, että muiden ihmisten tunnetilat ja käyttäytyminen, esimerkiksi itku tai nauru,

tarttuvat välittömästi. Toinen mekanismi kuvaa ilman tietoista aikomusta tapahtuvaa toisten asenteiden tai käyttäytymisen omaksumista. (Bernardi & Klärner 2014, 646). Sosiaalista tukea kuvataan prosessina, jossa vaihdetaan hyödykkeitä tai palveluksia läheisten ihmisten kanssa. Sosiaalinen tuki perustuu sosiaalisen pääoman käsitteeseen. Yksilöt panostavat sosiaalisiin suhteisiin luodakseen itselleen sosiaalista pääomaa, jota he voivat tarvittaessa käyttää. (Bernardi & Klärner 2014; sit. Bourdieu 1986; Lin 1999.) Sosiaalinen tuki liittyy arkielämässä usein käytettyyn ilmaisuun tukiverkosta, johon kuuluvat usein isovanhemmat, kummit ja muut perheen läheiset. Tukiverkkoa pidetään usein arvokkaana, kun perheeseen syntyy lapsi.

Vuoden 2008 perhebarometrissa (Miettinen & Rotkirch, 2008) on tutkittu suomalaisten miesten ja naisten lastenhankintaan liittyviä ihanteita, aikeita ja esteitä. Tarkasteluun on rajattu 25–44-vuotiaita suomalaisia, joilla on yksi lapsi tai ei ollenkaan lapsia. Otoksen koko on 7000 henkilöä. Otosryhmän katsottiin elävän perheellistymisen ydinvaihetta ja todennäköisesti moni vielä suunnittelee lisää lapsia. Tutkimukseen oli otettu mukaan myös yhden lapsen vanhemmat, koska on näyttöä siitä, että vain yhtä lasta toivovien ja siihen päätyvien naisten ja miesten osuudet olisivat lisääntymässä. (Miettinen & Rotkirch 2008, 19.) Perhebarometrissa käsitellään erityisesti elämäntavasta luopumisen pelon, parisuhteen sekä opintojen, työn ja taloudellisen tilanteen vaikutusta lastenhankinta päätökseen (Ibid., 88).

Miettisen ja Rotkirchin (2008, 90) mukaan vastaajien ilmoittamat syyt ovat subjektiivisia tulkintoja elämäntilanteiden merkityksestä lastenhankintaan liittyvän epäröinnin taustalla. Päätöksentekotilanteessa eri ihmiset tulkitsevat eri tekijöitä subjektiivisilla tulkinnoilla. Nämä subjektiiviset arviot auttavat hahmottamaan, miten eri tekijät vaikuttavat lastenhankintaan koskeviin ratkaisuihin. Tutkimustuloksissa vastaajat oli ryhmitelty 25–34-vuotiaiden ikäluokkaan ja 35–44-vuotiaiden ikäluokkaan. Tutkimuksessa yksittäisistä syistä, lapsettomilla 25–44-vuotiailla, tärkeimmäksi nousi sopivan kumppanin puute. Nuoremmassa, 25–34-vuotiaiden ikäluokassa korostuivat opintojen keskeneräisyys ja työhön liittyvät tekijät. Myös puolison keskeneräiset opinnot hidastivat lastenhankintaa. Työhön liittyvä epävarmuus, halu edetä ensin ammatissa ja uralla sekä taloudellisen tilanteen epävarmuus syinä siirtää lastenhankintaa korostuivat etenkin nuoremmilla naisilla. Mitä koulutetumpia vastaajat olivat sitä enemmän, korostui työsuhteen epävarmuuden merkitys sekä halu edetä ensin ammatissa ja uralla. Molemmissa ikäluokissa nousi esiin elämäntyylin liittyvät seikat lastenhankinnan siirtämisen ja epäröinnin syinä. Tutkimuksessa tällaisiksi syiksi oli laskettu epäily nykyisen elämäntyylin sopimattomuudesta elämään lapsen kanssa, halu tehdä muita asioita ennen lasta ja tunne omasta kypsyydestä. (Miettinen & Rotkirch 2008, 90–92.)

Uudempi, vuoden 2017 perhebarometri tutkii lastensaannin lykkäämiseen vaikuttavia syitä. Tutkimuksessa on hyödynnetty kolmea eri aineistoa. Ensimmäinen on vanhemmuuden fokusryhmien haastattelut, joihin kutsuttiin perheellistymisen alkuvaiheessa olevia henkilöitä, joilla oli korkeintaan yksi lapsi. Tutkimukseen koottiin 12 fokusryhmää, joissa jokaisen ryhmän jäsenet edustivat samankaltaista koulutustaustaa ja elämäntilannetta. (Rotkirch et al., 2017, 24–26). Toisena aineistona oli vuoden 2015 perhebarometrikysely, joka keskittyi selvittämään suomalaisten lastenhankintaan liittyviä toiveita ja odotuksia (Miettinen 2015, 19). Kolmantena aineistona perhebarometrissa oli käytetty FinnFamily aineisto, jonka avulla tutkittiin lastensaannin ja aikuisuuden tulotason välisiä yhteyksiä (Rotkirch et al., 2017, 26).

Rotkirch et al. (2017) mukaan ihmisten käyttäytymiseen vaikuttavat syyt eivät aina vastaa sitä, mitä he itse ilmoittavat syiksi. Ei voida siis tehdä tarkkoja päätelmiä siitä, missä määrin tutkimustuloksiksi saadut syyt siirtää lastenhankintaa oikeasti vaikuttavat lisääntymiseen. Elämäntyyliin vaikuttavat tekijät nousivat esiin jo vuoden 2008 perhebarometrissa, mutta vuonna 2015 nuorten aikuisten vastauksissa niitä pidettiin huomattavasti tärkeämpinä. Erityisesti nuoret naiset pitivät muita mielenkiinnon kohteita hyvin merkittävänä syynä lapsen saamisen lykkäämiselle. Lapsettomista 20–35-vuotiaista naisista 40 prosenttia piti sitä hyvin tärkeänä syynä. Samanikäisistä miehistä muut mielenkiinnonkohteet olivat hyvin tärkeitä syitä vain 24 prosentille. Heidän joukossaan kumppanin puute nousi keskeisemmäksi syyksi ja 53 prosenttia nuorista miehistä ilmoitti sen olevan hyvin tärkeä syy lasten saamisen lykkäämiselle. Sekä miehillä että naisilla muiden kiinnostavien asioiden merkitys väheni iän myötä. (Rotkirch et al., 2017, 74–76.)

Fokusryhmissä tehdyissä haastatteluissa nousi esiin elämäntyyliin, elämäntyyliin ja elämän tarkoitukseen ryhmittäviä teemoja. Elämäntyyliin liittyivät muun muassa matkustamisesta ja omista harrastuksista luopuminen. Elämäntyyliin liitettiin ajatus siitä, että lapsen saaminen sulkee pois mahdollisuuksia ja vähentää vapautta toteuttaa itseään esimerkiksi työn tai opiskelun alueilla. Elämän tarkoitukseen liittyvien syiden ydinajatuksena oli se, että menettääkö vanhempi oman elämänsä lapsen saamisen myötä. Haastatteluissa pohdittiin oman identiteetin ja itselle merkittävien asioiden menetystä. (Rotkirch et al., 2017, 76–80.)

Tutkielmani jatkaa siis aiempaa tutkimusta selvittämällä millaisia syitä lasten saamisen lykkäämiselle ja syntyvyyden laskulle tuotetaan julkisessa keskustelussa. Julkisissa puheenvuoroissa esitetyt syyt heijastelevat, ja samaan aikaan luovat sitä normatiivista ympäristöä, jonka kautta ihmiset näkevät oman elämänsä ja sen suuret päätökset. Julkiset puheenvuorot ovat osa sosiaalista vuorovaikutusta, jonka kautta omaksutaan arvoja ja asenteita lasten saamiseen liittyen.

2.METODI

2.1 Aineisto

Aineistona käytän Suomen luetuimman ja tilatuimman sanomalehden Helsingin Sanomien mielipidekirjoituksia. Hain mielipidekirjoituksia Helsingin Sanomien nettisivuilta hakusanalla syntyvyys ja rajasin hakutulokseni koskemaan mielipidekirjoituksia. Kävin läpi kaikki hakutulokset vuoteen 2018 asti. Poistin joukosta kolumnit ja pääkirjoitukset, sillä halusin saada aineistokseni nimenomaan lukijoiden kirjoituksia, en ammattitoimittajien kirjoituksia. Lukijoiden mielipidekirjoituksia käyttämällä haluan tuoda analyysini kohteeksi nimenomaan tavallisten ihmisten selontekoja lasten saamisen lykkäämisestä ja syntyvyyden laskusta. Aineistossa syitä lasten saamisen lykkäämiselle kuvataan omasta tai yleisestä näkökulmasta. Kirjoittajien kuvaamat syyt ovat heidän tulkintojaan siitä, millaiset syyt suomalaisessa yhteiskunnassa saavat ihmiset lykkäämään lasten saamista. Tutkielmani tulokset eivät siis aina ole kirjoittajien omia kokemuksia siitä, miksi juuri he lykkäävät lasten saamista. Käsitän mielipidekirjoitukset julkisiksi puheenvuoroiksi. Niitä analysoimalla voidaan saada tuloksia, jotka heijastelevan yleistä asenne- ja keskusteluilmapiiriä lasten saamisen lykkäämiseen johtavien syiden ympärillä.

Rajasin hakutuloksiani vuosiin 2018-2021 kahdesta syystä 1) mielipidekirjoitusten runsauden takia minulla oli siihen mahdollisuus 2) näin tekemällä sain tutkimusta varten melko tuoreen aineiston. Tämän jälkeen kävin vielä jokaisen mielipidekirjoituksen tarkemmin läpi ja karsin pois aineistokseni sopimattomat mielipidekirjoitukset, joiden sisältö ei vastannut tutkimuskysymykseeni. Otin mukaan vain sellaiset mielipidekirjoitukset, joissa oli jossain muodossa mainittu syntyvyyden lasku, alhainen syntyvyys, syntyvyyden lisääminen tai lasten saamisen lykkääminen. Tällä varmistin sen, että aineistoni sisältö käsittelee syntyvyyttä juuri tutkimuskysymyksen näkökulmasta. Jäljelle jäi 16 mielipidekirjoitusta. Osa mielipidekirjoituksista on kirjoitettu nimimerkillä ja osasta käy ilmi kirjoittajan nimi ja joissain tapauksissa ammatti tai muu titteli. Aineistoni käyttöön ei liity tietosuojaan liittyviä epäselvyyksiä tai avoimia kysymyksiä, sillä mielipidekirjoitukset ovat kaikkien nähtävillä Helsingin Sanomien verkkosivuilla. Tulostin aineistoni, jotta analyysin tekeminen olisi helpompaa.

On syytä ottaa huomioon, että Helsingin Sanomien lukijakunnalla saattaa olla tietyt erityispiirteensä. Lisäksi oman mielipidekirjoituksensa toimitukseen lähettävät ovat suhteellisen pieni ryhmä. Aineistossani saattaa siis olla yliedustettuina tai korostettuina tietynlaiset henkilöt esimerkiksi koulutustaustan tai asuinpaikkakunnan perusteella. Nämä taustamuuttujat vaikuttavat analyysin tuloksiin ja saattavat korostaa siellä tiettyjä asioita. Aineistossa perheitä ja lasten saamista kuvataan

normatiivisen perhemallin ja heterosuhteiden näkökulmasta. Kirjoituksissa ei esiinny mainintoja esimerkiksi adoptiolapsista, sijaissynnyttäjistä, yhden vanhemman perheistä tai sateenkaariperheistä. Myös käsitys sukupuolesta on binäärinen. Monissa kirjoituksissa puhutaan miehistä ja naisista, ja vertaillaan heidän asemaansa muun muassa työelämässä. Erilaisilla hakusanoilla olisi voinut löytyä aineisto, jossa syntyvyyttä olisi pohdittu näistä näkökulmista, jotka nyt rajatuvat tutkielmani ulkopuolelle.

2.2 Tutkimusmenetelmä

Tutkimusmenetelmänä tutkielmassani käytän aineistolähtöistä sisällönanalyysiä. Se sopii hyvin tekstimuotoisessa aineistossa esiintyvien teemojen erittelyyn. Sisällönanalyysillä pyritään selvittämään mitä aineisto kertoo tutkittavasta ilmiöstä ja mitä merkityksiä aineistosta löytyy. Haluan selvittää mitä kaikkea aineistossa sanotaan lasten saamisen lykkäämisestä ja syntyvyyden laskusta, ja minkälaisia aihekokonaisuuksia niistä muodostuu. (Vuorinen 2021; Tuomi & Sarajärvi 2019, 86.) Sisällönanalyysillä on tarkoitus luoda käsitteellinen kuva tutkittavasta ilmiöstä tulkinnan ja päättelyn keinoin (Tuomi & Sarajärvi 2019, 94). Analyysillä pyrin löytämään ja sen jälkeen erottelemaan mielipidekirjoituksista tutkimusongelman kannalta olennaiset teemat (Eskola & Suoranta 1998, 126). Tunnistan ja tiivistän mielipidekirjoituksista ne kohdat, jotka vastaavat tutkimuskysymykseeni. Klusteroin eli ryhmittelen havaintoni luokkiin tai kategorioihin, jotka kuvaavat aineistoa. Lopuksi luon selkeän kuvan tutkittavasta ilmiöstä, ja esittelen aineistosta muodostamani luokat. (Tuomi & Sarajärvi 2019, 90-94.)

Aloitin käymällä läpi koko aineistoni ja keräämällä sieltä kohdat, jotka vastaavat tutkimuskysymykseeni. Osassa kirjoituksissa kirjoittaja oli keskittynyt yhteen aihealueeseen ja osassa oli lueteltuna monenlaisia syitä lasten saamisen lykkäämiselle ja syntyvyyden laskulle. Osa kirjoittajista oli myös esitellyt ratkaisuehdotuksia, joilla syntyvyys saataisiin nousuun. Keskityin analyysissäni kuitenkin vain etsimään niitä kohtia, jotka oman tutkimuskysymykseni kannalta olivat merkityksellisiä. Analyysiyksikkönä analyysissäni olivat virkkeet, lauseet tai niiden osat.

Pelkistin alkuperäisilmaisut yhteen tai useampaan pelkistettyyn ilmaisuun kuitenkin kadottamatta alkuperäisen ilmaisun merkitystä. Samannimiset tai samaa tarkoittavat pelkistykset karsin pois ja jätin analyysiini vain yhden kappaleen. Analyysini kannalta ei ole tärkeää laskea samannimisten ilmaisujen lukumäärää tai vertailla minkälaisia syitä esiintyy enemmän ja minkälaisia vähemmän, koska analyysin tarkoituksena on luoda kokonaiskuva tutkittavasta ilmiöstä. Seuraavaksi ryhmittelin pelkistykset etsimällä niistä samankaltaisuuksia. Nimesin ryhmitellyille havainnoille niitä kuvaavat

kategoriat. Seuraavaksi etsin samankaltaisuuksia kategorioista ja nimesin niille yläkategoriat. Analyysini perustuu siis samankaltaisten teemojen etsimiseen ja niiden ryhmittelyyn.

3.TULOKSET

Analyysin tuloksena syntyivät kategoriat työelämän haasteet, parisuhteeseen liittyvät haasteet, taloudelliset syyt, asumiseen liittyvät syyt, käsitykset ja mielikuvat, arvot ja kulttuurin muutos. (Kuvio 2) Jokaisen yläkategorian alla on 0-3 alakategoriaa. Työelämän haasteet yläkategorian alakategoriat ovat työelämän epävarmuus, työelämän epätasa-arvo ja työelämän vaatimukset. Yläkategorian parisuhteeseen liittyvät haasteet alakategoriat ovat parisuhteen epävarmuustekijät ja kumppanin puuttuminen. Taloudellisten syiden alakategorioita ovat taloudelliset haasteet ja taloudellisen tuen puute. Asumiseen liittyvät syyt yläkategorian alle kuuluvat alakategoriat asumisen keskittymisestä pääkaupunkiseudulle ja asumisen kuluista. Käsitykset ja mielikuvat yläkategoria koostuu kolmesta alakategoriasta: raskauteen ja synnytykseen liitetyt käsitykset, vanhemmuuteen liitetyt käsitykset ja negatiivinen puhe vanhemmuudesta. Arvot yläkategoria koostuvat yksilökeskeisestä hedonismista, parisuhdekeskeisestä hedonismista ja ilmastonmuutokseen liittyvistä syistä.

Kuvio 2.

Työelämän haasteet	Parisuhteeseen liittyvät haasteet	Taloudelliset syyt	Asumiseen liittyvät syyt	Käsitykset ja mielikuvat	Arvot	Kulttuurin muutos
Työelämän epävarmuus	Parisuhteen epävarmuustekijät	Taloudelliset haasteet	Asumisen keskittyminen pääkaupunkiseudulle	Raskauteen ja synnytykseen liitetyt käsitykset	yksilökeskeinen hedonismi	
Työelämän epätasa-arvo	Kumppanin puuttuminen	Taloudellisen tuen puute	Asumisen kulut	Vanhemmuuteen liitetyt käsitykset	parisuhdekeskeinen hedonismi	
Työelämän vaatimukset				Negatiivinen puhe vanhemmuudesta	ilmastonmuutokseen liittyvät syyt	

3.1 Työelämän haasteet

Aineistosta nousi selkeästi esiin työelämään liittyviä syitä lasten saamisen lykkäämisen taustalla. Kategorian työelämän haasteet alle muodostuivat alakategoriat työelämän epävarmuus, työelämän epätasa-arvo ja työelämän vaatimukset. Työelämän epävarmuutta kuvataan aineistossa työelämän turvattomuudella, epävarmalla työmarkkinatilanteella, määräaikaisella työsuhteella tai vakituisen työpaikan puutteella. Epävarmassa työtilanteessa lasten saamista pidettiin pelottavana ja liian riskialttiina. Eräs kirjoittaja kuvaa tilannetta seuraavasti.

”Kuka uskaltaa tehdä lapsen, jos vakituista työpaikkaa ei ole? Tulevaisuuden suunnittelun kannalta määräaikainen työsuhde tuntuu usein samalta kuin työttömyys.”

Mielipidekirjoituksissa nousee korostuneesti esiin naisten asema työelämässä. Epävarma työmarkkinatilanne ja määräaikainen työsuhde liitetään aineistossa etenkin naisten tilanteeseen työmarkkinoilla. Työelämän epätasa-arvoa kuvataan myös ajatuksella siitä, etteivät koulutetut naiset halua hankkia lapsia. Alakategoriassa työelämän epätasa-arvo syitä lasten saamisen lykkäämiseen ovat myös raskaussyrjintä ja naisten syrjintä työelämässä. Määräaikaista työsuhdetta pidetään riskinä joutua syrjityksi raskauden vuoksi. Laki miesten ja naisten välisestä syrjinnästä kieltää eri asemaan asettamisen raskaudesta tai synnytyksestä johtuvasta syystä (tasa-arvolaki 1986/609 § 7 momentti 2). Eräs kirjoittajista pitää raskaussyrjintää isona tasa-arvo-ongelmana. Toinen kirjoittaja kertoo henkilökohtaisen kokemuksen siitä, kuinka ennen raskaaksi tuloa luvattu työn vakinaistaminen lakaistiin maton alle, kun hän palasi äitiyslomalta takaisin töihin. Sama kirjoittaja kuvaa naisten asemaa työmarkkinoilla seuraavasti.

”Vaikka nuori nainen olisi työssään kuinka etevä ja arvostettu tahansa, hänen on turha odotella työ- tai virkasuhteen vakinaistamista ennen kuin hän on turvallisesti jättänyt hedelmälliset vuodet taakseen. Mikäli lapsen siis mieltä saada, sen hankkiminen ajoittuu väkisinkin määräaikaiseen työsuhteeseen.”

Työelämän haasteisiin lukeutuvat myös alakategoria työelämän vaatimukset. Aineistossa työelämän vaatimuksiksi nostetaan hankaluus sovittaa yhteen työ- ja lapsiperhe-elämän, työelämän vaativuus ja työelämäkeskeisyys. Eräs kirjoittaja kuvaa työ- ja lapsiperhe-elämän yhteensovittamista ja sen vaikutusta lapsilukuun seuraavasti.

”Jos työ- ja lapsiperhe-elämä on hankalasti sovittavissa yhteen, se eittämättä vaikuttaa siihen, millaisesta lapsiluvusta uskaltaa haaveilla.”

Epävarma, epätasa-arvoinen ja vaativa työelämä nähdään uhkana perheen perustamiselle. Aineistosta piiryy käsitys siitä, että jos työtilanne on epävarma, lasten saaminen lykkääntyy. Erityisen epävarmana työelämä näyttäytyy naisille, jotka voivat joutua syrjityksi esimerkiksi raskauden takia.

Aineiston perustella vakaata ja vakituista työsuhdetta pidetään, jos ei pakollisena, niin ainakin ihanteellisena edellytyksenä lasten saamiselle.

3.2 Parisuhteeseen liittyvät haasteet

Parisuhteeseen liittyvät haasteet jakautuvat aineistossa selkeästi kahteen alakategoriaan parisuhteen epävarmuustekijöihin ja kumppanin puuttumiseen. Parisuhteen epävarmuustekijöiksi koetaan sitoutumattomuus, sitoutumisen pelko, parisuhteiden lyhyys ja luottamuksen puute. Kirjoituksissa käytetään termiä sitoutumattomuuden kulttuuri. Aineiston perusteella nuoret aikuiset eivät halua sitoutua. Parisuhteet ovat epävarmalla pohjalla ja tämän takia lasten saamista lykätään tai perhettä ei haluta perustaa ollenkaan. Eräs kirjoittaja kuvaa sitoutumisen pelkoa seuraavasti.

”Toisaalta monia seurustelevia pareja tuntuu vaivaavan sitoutumisen pelko. Ei uskalleta sitoutua, jos kumppani ei olekaan se oikea.”

Aineistossa kumppanin löytämistä pidetään vaikeana. Erään kirjoittajan mukaan sinkkunalouksien määrän kasvu kielii siitä, että pariutuminen on nykyään vaikeampaa. Toinen kirjoittaja argumentoi nimenomaan yksin asuvien naisten määrän kasvulla sitä, miksi moni sinkkunainen ei ole löytänyt kumppania. Kolmas kirjoittaja kuvaa pariutumisen vaikeutta seuraavasti.

”Suuriin kaupunkeihin muuttaa suhteellisesti enemmän nuoria naisia kuin miehiä. Näin ollen isoimmissa kaupungeissa, kuten Helsingissä ja Turussa, on huomattava naisenemmistö ja varsinkin maaseutukuntiin jää runsaasti poikamiehiä. Matemaattinen tosiasia on, että kaikille ei riitä omalta paikkakunnalta puolisoa ainakaan perinteisen ydinperheen perustamiseen.”

Aineistossa kumppanin puuttumista pidetään lasten saamisen lykkäämisen syynä. Kirjoittajat kuvaavat sitä, kuinka parisuhteiden muodostaminen on vaikeaa. Aineistosta ei nouse esiin pelkkä kumppanin puuttuminen, vaan sopivan tai turvallisen kumppanin puuttuminen. Eräs kirjoittaja kuvaakin kumppanin puuttumista seuraavasti.

”...sopivasti turvallisen kumppanin puute ei houkuttele edes haaveilemaan jälkikasvusta.”

Aineisto antaa parisuhteista epävarman kuvan. Joko parisuhdetta ei ole löytynyt ollenkaan, koska kirjoittajien mukaan kumppanin löytäminen on hankalaa, tai se niin epävakaa, ettei siihen uskalleta tai haluta suunnitella perheenisäystä. Analyysin perusteella vakaata ja turvallista parisuhdetta, tai parisuhdetta ylipäättään pidetään edellytyksenä lapsen saamiselle. Myös sitoutumista parisuhteeseen pidetään lasten saamisen edellytyksenä, joten sitoutumattomuus kumppaniin lykkää lasten saamista.

3.3 Taloudelliset syyt

Taloudelliset syyt yläkategoria koostuu taloudellisista haasteista ja taloudellisen tuen puutteesta. Aineistossa taloudellisena haasteena pidetään köyhyyttä. Kirjoittajien mukaan lasten saamista seuraa perheen taloudellisen tilanteen muutos, ja usein tämä muutos tapahtuu huonompaan suuntaan. Eräs kirjoittaja kuvaa vanhemmuuden eri puolia ja taloudellisen tilanteen muutosta seuraavasti.

”Vanhemmuus on ihana asia, yksi ihanimmista, mutta samalla perheen talous joutuu todella kovaan mietintään ja joissakin perheissä koetaan jopa köyhyyttä.”

Myös erilaisia velkoja, kuten asuntolainoja ja opintolainoja pidetään syynä sille miksi taloudellinen tilanne ei houkuta nuoria aikuisia lasten saamiseen. Eräs kirjoittaja kuvaa nuorten aikuisten taloudellista tilannetta seuraavasti.

”Juha Sipilän (kesk) hallitus heikensi parhaassa lisääntymisiässä olevien taloustilannetta myös leikkaamalla opintotukea ja muuttamalla sen lainapainotteisemmaksi. Näin nuoria perheitä kuormittavat asuntolainojen lisäksi entistä suuremmat opintovelat.”

Taloudellisen tuen puutetta aineistossa edustavat opintotuen leikkaaminen, tulonsiirtojen vähentyminen ja opintotuen lainapainotteisuus. Taloudellisten haasteiden ja taloudellisen tuen puutteen kategoriat limittyvät siis keskenään ja molemmissa näkyy opiskelijoiden tuen lainapainotteisuus. Kaikki tämän yläkategorian syyt kuvaavat niitä taloudellisia syitä, joilla aineistossa selitetään lasten saamisen lykkäämistä ja syntyvyyden laskua etenkin nuorten aikuisten keskuudessa. Kirjoittajien mukaan taloudelliset haasteet ja toisaalta taloudellisen tuen puute kasaantuvat nuorille, jotka ovat ehkä juuri päättäneet opintonsa ja ottaneet asuntolainoja. Nämä taloudelliset syyt yhdessä saavat lykkäämään lasten saamista.

3.4 Asumiseen liittyvät syyt

Yläkategoria asumiseen liittyvät syyt muodostuu kahdesta alakategoriasta: asumisen kulut ja asumisen keskittyminen pääkaupunkiseudulle. Asumisen keskittyminen pääkaupunkiseudulle ilmenee aineistossa mainintoina kaupungistumisesta, keskittämispolitiikasta, lapsiperhe-elämän vaikeudesta metropoleissa ja siitä, että tukiverkko, ei isovanhemmat asuvat kaukana. Eräs kirjoittaja kuvaa lapsiperhe elämän vaikeutta pääkaupunkiseudulla seuraavasti.

”Pääkaupunkiseudulla asuvia tuskin tarvitsee muistuttaa siitä, että lapsiperheen kasvattaminen metropolioravanpyörässä ei ole heikoimpien hommaa. Pelkästään sopivan kodin löytäminen kaksilapsiselle perheelle on keskituloiselle haastava yhtälö, puhumattakaan ruuhkautuneesta päivähoidosta, liikenteestä tai kalliista harrastuksista.”

Asumisen kuluja kuvaillaan aineistossa asumisen kalleudella, asuntojen ja vuokrien hintatason nousulla, asumiskulujen kasvamisella lapsen saamisen myötä ja asumisen kalleudella suurissa

kaupungeissa. Näin kirjoittajat kuvaavat asumisen kalleuden vaikutusta perhekokoon ja lapsiperhe-elämän houkuttelevuuteen.

”Tiivistyvissä kaupungeissa nuorilla tuskin on varaa niin suureen asuntoon kuin he haluaisivat, jolloin lasten lukumääräkin voi jäädä pienemmäksi kuin alun perin oli ajateltu.”

”...isoimmissa kaupungeissa lapsiperheen perustamisen voi tehdä vähemmän houkuttelevaksi asumisen kalleus.”

Kuten edellä esitetyistä lainauksista käy ilmi asumisen korkeat kulut liitettiin nimenomaan suurissa kaupungeissa asumiseen. Aineiston perusteella alakategoria asumisen kulut voidaankin nähdä seurauksena alakategoriasta asumisen keskittyminen pääkaupunkiseudulle. Nämä kaksi kategoriata kytkeytyvät toisiinsa, sillä kaupungistuminen ja asumisen keskittyminen pääkaupunkiseudulle johtavat korkeisiin asumiskuluihin. Kirjoittajat ajattelevat, ettei suurissa kaupungeissa asuvilla nuorilla aikuisilla ole varaa hankkia tarpeeksi suurta tai muuten lapsiperheelle sopivaa asuntoa, ja tällöin lasten saaminen lykkääntyy. Analyysiä tehdessä oli yllättävää, kuinka paljon asumiseen ja erityisesti pääkaupunkiseudulla asumiseen liittyviä syitä aineistosta nousi esille. Näiden teemojen korostuminen aineistossa saattaa johtua siitä, että vaikka Helsingin Sanomat on maanlaajuisesti ensisijainen lehti, on se myös erityisesti Helsingin lehti.

3.5 Käsitykset ja mielikuvat

Käsitykset ja mielikuvat yläkategorian alle kuuluvat alakategoriat raskauteen ja synnytykseen liitetyt käsitykset, vanhemmuuteen liitetyt käsitykset ja negatiivinen puhe vanhemmuudesta. Raskauteen ja synnytykseen liitetyt käsitykset ovat mielikuvia siitä, ettei raskauteen, synnytykseen ja näistä palautumiseen liittyvää fyysistä rasitusta, komplikaatioita ja kehollista uhrautumista haluta kokea. Eräs kirjoittaja pitääkin lasten saamisen kehollisuutta yhtenä selittävänä tekijänä syntyvyyden laskulle. Hän kuvaa nuorten aikuisten ajatusmaailmaa synnytykseen liittyvästä kehollisesta uhrautumisesta seuraavasti.

”Tietenkin milleniaalit haluavat tuntea olonsa mukavaksi, miksi eivät haluaisi? Kehollista uhrautumista ei niinkään enää pidetä palkitsevana vaan pikemminkin vahingollisena. Raskauden, synnytyksen ja toipumisen aiheuttamaa mahdollista epämiellyttävää fyysistä rasitusta ja komplikaatioita ei välttämättä haluta enää kokea.”

Erilaisia vanhemmuuteen liitettyjä käsityksiä, joilla lasten saamisen lykkäämistä ja syntyvyyden laskua pyritään selittämään, ovat vanhemmuuden kokeminen vaativaksi, vanhasta elämäntyylistä luopumisen pelko, negatiivinen mielikuva vanhemmuudesta ja perhe-elämästä, lapsien pitäminen taakkana, sopivan elämäntilanteen odottaminen ja vanhemmuuden brändin pitäminen surkeana.

Kirjoittajien mukaan mielikuvat vanhemmuudesta ovat pääosin negatiivisia, eikä se innosta perheen perustamiseen. Eräs kirjoittaja kuvaa vanhemmuutta seuraavasti.

”Intoa lasten hankkimiseen ei ainakaan lisää se, että mielikuva vanhemmuudesta ja lapsiperhe-elämästä on riittämättömyyden jäytämää korpivaellusta.”

Lasten saamiseen liitetyt käsitykset eivät kuitenkaan kaikki ole negatiivisia, vaikka ne lykkäisivätkin lasten saamista. Eräs kirjoittaja kuvaa hyvin yleisenäkin pidettyä käsitystä vanhemmuudesta ja lasten saamisesta näin.

”Moni synnytyksiässä oleva odottaa sopivaa hetkeä, jolloin oma elämä ja ympäröivät olosuhteet olisivat riittävän suotuisat lapsenteolle.”

Alakategoria negatiivinen puhe vanhemmuudesta limittyy edellisen kategorioiden kanssa hieman päällekkäin. Aineiston perustella negatiivinen puhe vanhemmuudesta koetaan nimenomaan ulkopuolelta, mediasta, uutisista ja julkisista keskusteluista tulevaksi kielteiseksi puheeksi vanhemmuudesta ja perhe-elämästä. Erään kirjoittajan mukaan media etsii vanhemmista virheitä ja välittää kuvaa siitä, että vanhempi ei voi koskaan olla tarpeeksi hyvä. Tämän takia vanhemmuus koetaan vaativaksi ja omasta elämäntyylistä luopuminen pelottavaksi. Hän kuvaa median tapaa syytellä vanhempia näin.

”Esimerkkejä nykyvanhempien lyttäämisestä mediassa on roppakaupalla. Tekstiviestin kirjoittaminen on vanhemman käsissä ”väkivaltaa” lasta kohtaan. Lapsen ei saisi antaa puuhailla pihalla ollenkaan omin päin, eikä imettäjän katsekontakti vauvaan saisi katketa, koska se on ”lapsen laiminlyömistä”.”

Toisen kirjoittajan mielestä vanhemmuudesta ei ole lupa puhua myönteiseen sävyyn. Hän kuvaa kielteistä tapaa puhua vanhemmuudesta julkisissa keskusteluissa seuraavasti.

”Uutisissa ja julkisissa puheenvuoroissa kerrotaan toimeentulo-ongelmista, väsymyksestä ja omien tarpeiden sivuuttamisesta. Työpaikalla tai sosiaalisessa mediassa korrekti tapa puhua vanhemmuudesta on valvomisen, kommellusten ja sotkun voivottelu. En ihmettele, että vain harva haluaa koko touhuun ryhtyä.”

Käsitykset ja mielikuvat ovat useasti negatiivisia käsityksiä vanhemmuuteen ja lapsiin liittyen. Kirjoittajien mukaan nämä käsitykset ja mielikuvat vaikuttavat siihen mitä lapsista ja lapsiperhe-elämästä ajatellaan. Lasten saamista saatetaan lykätä siksi, että elämää lapsen kanssa pidetään vaikeana tai negatiivisena. Käsitykset ja mielikuvat edustavat johdannossa esiteltyä sosiaalisen vuorovaikutuksen teoriaa, jossa muilta ihmisiltä opitaan ja omaksutaan asenteita ja käsityksiä. Tämä tulos antaa siis viitteitä siitä, että sosiaalisella vuorovaikutuksella on vaikutusta siihen mitä ihmiset ajattelevat lasten saamisesta ja perhe-elämästä.

3.6 Arvot ja kulttuurinmuutos

Yläkategoria arvot koostu alakategorioista: yksilökeskeinen hedonismi, parisuhdekeskeinen hedonismi ja ilmastonmuutokseen liittyvistä syyt. Aineistossa hedonismilla ja ilmastonmuutoksella kuvataan arvoja, jotka vaikuttavat siihen halutaanko saada lapsia. Omat tarpeet ja halut koetaan tärkeämmiksi kuin lapsen saaminen, tai huoli ilmastonmuutoksesta vaikuttaa perheenperustamispäätöksiin. Kulttuurin muutos on tuloksissa yläkategoria, jolla ei ole alakategorioita. Tulkintani mukaan kulttuurin muutoksella viitataan siihen, millainen kulttuurisen ympäristön muutos on tapahtunut ja miten se on vaikuttanut yksilöiden perheellistymiseen. Esimerkiksi asenteet ja mielipiteet lasten saamisesta ovat muuttuneet. Näin ollen kulttuurin muutos lasten saamisen lykkäämisen syynä sivuaa kategoriaa käsitykset ja mielikuvat. Yhteiskunnassa vallitsevat käsitykset ja mielikuvat ovat osaltaan muuttamassa lasten saamiseen liittyvää kulttuuria. Kulttuurin muutoksen merkitys aineistossa jää kuitenkin melko avoimeksi, joten sen tulkitseminen on haastavaa.

4. JOHTOPÄÄTÖKSET

Kandidaatintutkielmani tarkoituksena oli selvittää miten lasten saamisen lykkäämistä ja sitä kautta syntyvyyden laskua selitetään Helsingin Sanomien mielipidekirjoituksissa. Aineistosta nousi esiin seitsemän ilmiötä selittävää kategoriaa. Tutkielman tulosten perusteella syyt lasten saamisen lykkäämisen taustalla liittyvät työhön, parisuhteeseen, taloudelliseen tilanteeseen, asumiseen, käsityksiin ja mielikuviin, arvoihin ja kulttuurin muutokseen. Tutkielman aineiston koostuessa mielipidekirjoituksista, kuvaavat tulokset yleistä asenne- ja keskusteluilmapiiriä Suomessa. Aineistossa kirjoittajat eivät välttämättä kuvaile omia henkilökohtaisia kokemuksiaan, vaan selittävät ilmiötä niin kuin he sen itse näkevät, oli heillä kokemusta lasten saamisen lykkäämisestä tai ei. Tulosten perusteella ei voida vetää suoria johtopäätöksiä siitä millaisilla syillä lasten saamista lykätään ja miksi syntyvyys laskee Suomessa, mutta viitteitä näistä ilmiöistä voidaan saada. Tulosten pääkategorioiden voidaan ajatella toimivan suunnannäyttäjinä sille, millaisia asioita tulisi jatkossa tutkia suuremmilla otoksilla ja erilaisilla aineistoilla.

Vaikka kyse on laadullisesta tutkimuksesta, voidaan johtopäätöksissä ottaa huomioon esiintymien eli havaintojen määrä kussakin kategoriassa. Esiintymät ovat aineistosta pelkistettyjä virkkeitä, lauseita tai niiden osia. Kunkin ylä- ja alakategorian esiintymien määrät näkyvät kuviossa 3. Esiintymien määrästä ei voida päätellä tiettyjen syiden yleisyyttä nimenomaan siksi, että tutkielma ei ole kvantitatiivinen, mutta viitteitä siitä voidaan saada. Arvot-kategorian alakategoriat yksilökeskeinen

hedonismi, parisuhdekeskeinen hedonismi ja ilmastonmuutokseen liittyvät syyt ovat itsessään jo esiintymiä suoraan aineistosta. Yläkategoria kulttuurin muutos on niin ikään yksinään esiintymä. Taulukon voidaan ajatella antavan viitteitä sille, että syyt, joissa on enemmän esiintymiä painottuvat enemmän lasten saamisen lykkäämisen syinä. Vaikka analyysissa arvoille ja kulttuurinmuutokselle ei löytynyt niin runsaasti esiintymiä kuin muille pääkategorioille kuvaavat ne kuitenkin tutkittavaa ilmiötä.

Kuvio 3.

Työelämän haasteet 10	Parisuhteeseen liittyvät haasteet 10	Taloudelliset syyt 6	Asumiseen liittyvät syyt 8	Käsitykset ja mielikuvat 12	Arvot 3	Kulttuurin muutos 1
Työelämän epävarmuus 4	Parisuhteen epävarmuustekijät 5	Taloudelliset haasteet 3	Asumisen keskittyminen pääkaupunkiseudulle 4	Raskauteen ja synnytykseen liitetyt käsitykset 2	yksilökeskeinen hedonismi 1	
Työelämän vaatimukset 3	Kumppanin puuttuminen 5	Taloudellisen tuen puute 3	Asumisen kulut 4	Vanhemmuuteen liitetyt käsitykset 6	parisuhdekeskeinen hedonismi 1	
Työelämän epätasa-arvo 3				Negatiivinen puhe vanhemmuudesta 3	ilmastonmuutokseen liittyvät syyt 1	

Yhtenä johtopäätöksenä tutkielman tuloksista voidaan vetää, että lasten saamisen lykkäämisen taustalla olevat syyt liittyvät usein toisiinsa. Osa kategorioista on siis toistensa kanssa osittain päällekkäisiä, mikä vahvistaa näkemystä siitä, ettei lasten saamisen lykkäämistä voida selittää tietyillä tarkasti rajatuilla syillä, vaan syyt limittyvät toistensa kanssa. Esimerkiksi haasteet työelämässä voivat vaikuttaa taloudelliseen tilanteeseen, joka taas vaikuttaa asumiseen. Yksilön arvojen taas voidaan ajatella vaikuttavan käsityksiin ja mielikuviin. Koska kyseessä ei ole kyselytutkimus voidaan esimerkiksi parisuhteen epävarmuustekijöitä pitää myös eräänlaisina käsityksinä. Kirjoittajilla on siis käsitys siitä, että parisuhteet ovat lyhyitä, eikä kumppaniin uskalleta sitoutua. Emme voi tämän

tutkielman perusteella pitää parisuhteen epävarmuustekijöitä varmana selittävänä tekijänä, joten ne ovat kirjoittajien käsityksiä siitä miksi lasten saamista lykätään.

Toinen johtopäätös on se, että lasten saamisen lykkääminen selittyy usein epävarmuudella. Aineistossa epävarmuuden näkökulmasta määrittyvät erityisesti parisuhde ja työ. Kirjoittajien käsitysten mukaan työelämä ja parisuhteiden muodostuminen ovat molemmat epävarmoja ja epävakaita elämän osa-alueita. Työsuhdetta tai parisuhdetta ei ole ollenkaan, tai jos on niin ne ovat lyhytkestoisia ja epävarmoja. Epävarmuus luo pelkoa, joten lasten saamista ei uskalleta suunnitella, jos työsuhte on määräaikainen tai kumppani epäluotettava. Aineistosta voidaan päätellä, että kokonaan ilman työtä tai parisuhdetta lasten saamista pidetään mahdottomana, sillä vaikka jonkinlainen työ tai parisuhde olisi, punnitaan lasten saamista silti hyvin tarkasti. Kirjoittajien näkemysten perusteella joidenkin elämän osa-alueiden odotetaan ja halutaan olevan tietyllä tapaa ”kunnossa” ennen kuin saadaan lapsia. Jos nämä osa-alueet ovat epävarmalla pohjalla, esimerkiksi kumppaniin ei voida luottaa, lasten saamista lykätään.

Kolmas johtopäätös koskee kulttuurin muutosta. Vaikka tuloksissa kulttuurin muutos on oma yläkategoriansa, tuntuu se määrittävän myös muita kategorioita. Aineistosta on havaittavissa, että kirjoittajien mukaan nykyään tietyt asiat ovat eri tavalla kuin ennen. Tästä näkökulmasta aineistossa lähestytään erityisesti työtä ja parisuhdetta. Kirjoittajien mukaan nimenomaan nykyään parisuhteet ja työsuhteet ovat epävarmoja. Oletetaan että ennen asiat ovat olleet paremmin. Varsinkin parisuhteiden epävarmuudesta ja kumppanin puuttumisesta puhuttaessa kirjoittajat argumentoivat syntyvyyden laskua sillä, että parisuhteet ovat nykyään niin epävakaita tai kumppanin löytäminen nykyajassa on hankalaa. Työelämän epävarmuutta kuvataan nykyajalle tyypillisten rikkonaisten työurien ja määräaikaisten työsuhteiden näkökulmasta. Työelämää ja parisuhteita koskee siis jonkinlainen näitä elämän osa-alueita määrittävä kulttuurin muutos. Ne ovat muuttuneet epävakammiksi kuin ennen ja tämän epävarmuuden takia lasten saamista lykätään. Tulkitsen myös parisuhteen epävarmuustekijän, sitoutumattomuuden kulttuurin olevan tulosta jonkinlaisesta muutoksesta. Kirjoittajien mukaan on olemassa jokin yleisluontoinen muutos siinä, miten sitoutumiseen parisuhteessa suhtaudutaan. Ennen, kun syntyvyys oli korkeammalla tasolla, sitouduttiin kumppaniin paremmin. Nykyään sitoutumattomuuden kulttuurin vallitessa lasten saanti lykkääntyy.

Negatiiviset käsitykset ja mielikuvat nousivat aineistosta selkeästi esiin. Osa kirjoittajista oli vahvasti sitä mieltä, että vanhemmuudesta puhutaan pelkästään negatiiviseen sävyyn, eikä positiivisia kokemuksia ole lupa jakaa. Jos tarkastellaan näitä tuloksia ja syntyvyyden kehitystä, voitaisiin pohtia, onko keskusteluilmapiiiri muuttunut. Aineistossa korostettiin nimenomaan median tapaa esittää vanhemmuus epäsuotuisassa valossa. Kirjoittajien näkemysten perusteella voitaisiin pohtia ovatko

käsitykset ja mielikuvat vanhemmuudesta ja lasten saamisesta muuttuneet keskusteluilmapiiriin muutoksen myötä.

Tutkimustulosten yhtymäkohtia teoriaan voidaan löytää sosiaalisen vuorovaikutuksen teorian ja käsitysten ja mielikuvien väliltä. Käsitysten ja mielikuvien kategoria kuvaa niitä asioita, joita muilta ihmisiltä opitaan ja omaksutaan sosiaalisen vuorovaikutuksen prosessien kautta. Työelämän epävarmuus heijastelee mikrotalousteorian hypoteesia siitä, että epävakaa työtilanteessa lasten saaminen lykkääntyy. Myös taloudelliset syyt-kategoria antaa viitteitä siitä, että huonolla taloudellisella tilanteella on vaikutusta syntyvyyteen. Tasa-arvoteorioiden näkökulma naisten ja miesten välisestä epätasa-arvoisuudesta lasten saamisen yhteydessä näkyy alakategoriassa työelämän epätasa-arvo. Kirjoittajien käsitysten mukaan raskaussyrjintä sekä naisten syrjintä työelämässä ja näistä johtuva epätasa-arvo saa naiset lykkäämään lasten saamista.

Tutkielmani yhtenä tarkoituksena on antaa viitteitä siitä, millaisiin tekijöihin huomiota kiinnittämällä voidaan laatia parempia perhe- ja väestöpoliittisia päätöksiä, jotka tukevat perheitä ja yksilöitä saavuttamaan toivomansa perheeseen. Tulosten pääkategoriat kuvaavat näitä asioita. Näen, että asuminen ja taloudellinen tilanne ovat riippuvaisia työtilanteesta, joten työelämän epävarmuus, vaatimukset ja epätasa-arvo olisivat niitä asioita joihin päätöksenteossa tulisi kiinnittää huomiota. Yksi esimerkki epätasa-arvoon puuttumisesta onkin vuodeksi 2022 kaavailtu perhevapaaudistus, jolla pyritään muun muassa edistämään miesten ja naisten tasa-arvoa työelämässä. Poliittisen päätöksenteon tulisi pyrkiä tekemään työelämästä ja työllistymisestä vakaampaa ja turvatumppaa nuorille aikuisille.

Tutkielman tulosten perusteella keskusteluilmapiiriin muutoksella voitaisiin vaikuttaa lasten saamiseen vaikuttaviin ajatuksiin ja asenteisiin. Niin virallisten kuin epävirallistenkin yhteiskunnallisten tahojen tavat puhua lapsista ja vanhemmuudesta voisivat olla avainasemassa tämän keskusteluilmapiiriin muutoksessa. Esimerkiksi perhevapaaudistuksen kaltaisilla parannuksilla päättäjät voivat viestiä siitä, minkälaisia asioita pidetään yhteiskunnassa arvostettavina. Jos lapsiperheet otetaan huomioon päätöksenteossa, ja yleinen puhetapa on lapsi- ja perhemyönteinen, voitaisiin tällä olettaa olevan positiivinen vaikutus ihmisten käsityksiin ja mielikuviin lasten saamisesta.

Alhainen syntyvyys lisää ratkottavien haasteiden määrää tulevaisuudessa, kun nuorempien ikäryhmien koko on paljon pienempi kuin vanhempien. Aiheen tutkimista on syytä jatkaa ja laajentaa, sillä vain ymmärtämällä syitä lasten saamisen lykkäämisen taustalla voidaan saada tietoa siitä millaisilla tavoilla voimme vaikuttaa syntyvyyden kehitykseen. Tutkielmani tulosten perusteella esiin nousi muutamia kiinnostavia näkökulmia jatkotutkimusaiheiksi. Tulosten perusteella työelämän

epävarmuus lykkää lasten saamista. Jatkotutkimuksessa voitaisiin keskittyä tutkimaan sitä, miten työelämän epävarmuus, esimerkiksi pätkätöiden tekeminen, vaikuttaa saatujen lasten määrään, jos sitä verrataan vakituisissa työsuhteissa olevien lasten määrään. Käsitusten ja mielikuvien vaikutuksista olisi kiinnostavaa saada lisää tietoa. Käsitusten ja mielikuvien leviämisen tutkiminen sosiaalisessa vuorovaikutuksessa sosiaalisessa mediassa voisi auttaa meitä ymmärtämään miten keskusteluilmapiiri ja esimerkiksi sosiaalisen median vaikuttajien asenteen vaikuttavat ihmisten ajatuksiin lasten saamisesta. Jos ajattelemme, että kaikilla suomalaisilla on oikeus saada lapsia, tulisi jatkotutkimuksessa ottaa huomioon myös vähemmistöön jäävät perheet, pariskunnat ja yksin lasta haluavat.

LÄHDELUETTELO

Attila, Henna & Pietiläinen, Marjut & Keski-Petäjä, Miina & Hokka, Päivi & Nieminen, Markku (2018) Tasa-arvobarometri 2017. Julkaisuja 8/2018. Helsinki: Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-3932-5> Viitattu 4.4.2021.

Bernardi, Laura & Klärner Andreas (2014) Social networks and fertility. *Demographic Research* 30:1, 641–670. <https://www.demographic-research.org/volumes/vol30/22/> Viitattu 29.1.2021.

Eskola, Jari & Suoranta, Juha (1998) *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Tampere: Vastapaino.

Guinnane, Timothy W. (2011) The Historical Fertility Transition: A Guide for Economists. *Journal of Economic Literature* 49:3, 589–614. <https://www.aeaweb.org/articles?id=10.1257/jel.49.3.589> Viitattu 28.2.2021.

Helsingin Sanomat 21.1.2021. Tilastokeskus: Syntyvyys kääntyi nousuun ensimmäistä kertaa kymmeneen vuoteen. <https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000007754909.html> Viitattu 15.2.2021.

Helsingin Sanomat 13.10.2019. Varovainen sukupolvi. <https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000006270883.html> Viitattu 13.1.2021.

Helsingin Sanomat 23.8.2017. Antti Rinne, 54, kehottaa suomalaisia ”synnytystalkoisiin” – sanavalinta tyrmistyttää ja hävettää demareitakin. Poliitiikka. <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000005337384.html> Viitattu 13.1.2021.

Hiilamo, Heikki (2021) *Syntymättömät lapset. Väestökysymys Suomen perhepolitiikassa*. Helsinki: Into kustannus.

Hiilamo, Heikki (2019) Why fertility has been declining in Finland after the Global Recession? A theoretical approach. *Finnish Yearbook of Population Research* 54, 29–51. <https://doi.org/10.23979/fypr.85090> Viitattu 13.1.2021.

Hiilamo, Heikki (2017) Fertility Response to Economic Recessions in Finland 1991–2015. *Finnish Yearbook of Population Research* 52, 15–28. <https://doi.org/10.23979/fypr.65254> Viitattu 13.1.2021.

Jalovaara, Marika & Neyer, Gerda & Andersson, Gunnar & Dahlberg, Johan & Dommermuth, Lars & Fallesen, Peter & Lappegård, Trude (2019) Education, Gender, and Cohort Fertility in the Nordic Countries. *European Journal of Population* 35, 563–586. <https://doi.org/10.1007/s10680-018-9492-2> Viitattu 29.1.2021

Laki miesten ja naisten välisestä tasa-arvosta 1986/609. Annettu Helsingissä 8.8.1986. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1986/19860609?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=tasa-arvo%2A#P8> Viitattu 8.3.2021.

Leridon, Henri (2015) The Development of Fertility: A multidisciplinary Endeavour. Translated by Catriona Dutreuilh. *Population-E* 70:2, 309–348. https://www.cairn-int.info/journal-population-2015-2-page-309.htm?try_download=1&contenu=article Viitattu 29.1.2021

Lindgren, Jari (1971) Finland's declining fertility. *Finnish Yearbook of Population Research* 12, 21–35. <https://doi.org/10.23979/fypr.44681> Viitattu 27.1.2021.

Miettinen, Anneli (2015) Miksi syntyvyys laskee? Suomalaisen lastensaantiin liittyviä toiveita ja odotuksia. Perhebarometri 2015. Väestöntutkimuslaitos, Katsauksia E49. Helsinki: Väestöliitto. <https://www.vaestoliitto.fi/verkojulkaisut/miksi-syntyvyys-laskee/> Viitattu 20.12.2020.

Miettinen, Anneli & Rotkirch, Anna (2008) Milloin on lapsen aika? Lastenhankinnan toiveet ja esteet. Perhebarometri 2008. Väestöntutkimuslaitos, Katsauksia E34. Helsinki: Väestöliitto. <https://www.vaestoliitto.fi/verkojulkaisut/milloin-on-lapsen-aika/> Viitattu 20.12.2020

Pekkola, Juhani & Lehtonen, Olli (2016) Valmistautuminen työelämään siirtää lasten hankintaa opiskeluun, talouteen ja asumiseen liittyvien haasteiden kautta. *Työelämän tutkimus* 14: 3, 328–345. <https://journal.fi/tyoelamantutkimus/article/view/87001> Viitattu 26.3.2021.

Rossier, Clementine, Bernardi, Laura (2009) Social Interaction Effects on Fertility: Intentions and Behaviors. *Eur J Population* 25, 467–485. <https://doi.org/10.1007/s10680-009-9203-0> Viitattu 27.1.2021.

Rotkirch, Anna (2021) Syntyvyyden toipuminen ja pitenevä elinikä: Linjauksia 2020-luvun väestöpolitiikalle. Helsinki: Valtioneuvoston kanslia. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-073-8> Viitattu 6.4.2021.

Rotkirch, Anna (2020a) Miten Suomesta tuli vähäisen syntyvyyden maa? Katsausartikkeli. *Lääkärilehti* 75:42, 2220–2224. <https://www.laakarilehti.fi/tieteessa/katsausartikkeli/miten-suomesta-tuli-vahaisen-syntyvyyden-maa/?public=894a20715bc9b378b56c857b762615b4> Viitattu 13.1.2021.

Rotkirch, Anna (2020b) Syntyvyyden lasku ja muuttunut lastensaantimaisema. Teoksessa Tiia Sorsa (toim.) *Kestävän väestökehityksen Suomi. Väestöliiton väestöpoliittinen raportti 2020*. Helsinki: Väestöliitto, 25–48. <https://www.vaestoliitto.fi/verkkojulkaisut/kestavan-vaestonkehityksen-suomi/> Viitattu 4.4.2021.

Rotkirch, Anna & Tammissalo, Kristiina & Miettinen, Anneli & Berg, Venla (2017) Miksi vanhemmuutta lykätään? Nuorten aikuisten näkemyksiä lastensaannista. *Perhebarometri 2017*. Väestötutkimuskeskus, Katsauksia E51. Helsinki: Väestöliitto. <https://www.vaestoliitto.fi/verkkojulkaisut/miksi-vanhemmuutta-lykataan/> Viitattu 20.12.2020.

Sorsa, Tiia (2020) *Kestävän väestökehityksen Suomi. Väestöliiton väestöpoliittinen raportti 2020*. Helsinki: Väestöliitto. <https://www.vaestoliitto.fi/verkkojulkaisut/kestavan-vaestonkehityksen-suomi/> Viitattu 4.4.2021.

Terveystieteiden tutkimuskeskus (2020) Hedelmöityshoidot 2018-2019. <https://thl.fi/fi/tilastot-ja-data/tilastot-aiheittain/seksuaali-ja-lisaantymisterveys/hedelmoytyshoidot> Viitattu 3.3.2021

Tilastokeskus (2021a) Syntyvyys kääntyi lievään nousuun vuonna 2020. https://www.stat.fi/til/vamuu/2020/12/vamuu_2020_12_2021-01-21_tie_001_fi.html Viitattu 9.2.2021.

Tilastokeskus (2021b) Syntyneitä alkuvuonna enemmän kuin viime vuoden tammi-maaliskuussa. https://www.stat.fi/til/vamuu/2021/03/vamuu_2021_03_2021-04-22_tie_001_fi.html Viitattu 27.4.2021.

Tilastokeskus (2020a) Maaseutualueilla korkeampi syntyvyys, kaupunkialueilla enemmän syntyneitä. http://www.tilastokeskus.fi/til/synt/2019/02/synt_2019_02_2020-12-04_tie_001_fi.html Viitattu 9.2.2021.

Tilastokeskus (2020b) Syntyvyyden aleneminen hidastui 2019.

http://www.stat.fi/til/synt/2019/synt_2019_2020-04-24_tie_001_fi.html Viitattu 26.2.2021.

Tilastokeskus (2019a) Syntyvyyden jyrkkä aleneminen jatkui.

http://www.stat.fi/til/synt/2018/synt_2018_2019-04-26_tie_001_fi.html Viitattu 9.2.2021.

Tilastokeskus (2019b) Syntyvyyden lasku heijastuu alueiden tulevaan kehitykseen.

http://www.tilastokeskus.fi/til/vaenn/2019/vaenn_2019_2019-09-30_tie_001_fi.html Viitattu 9.2.2021.

Tilastokeskus (2007) Väestönkehitys itsenäisessä Suomessa – kasvun vuosikymmenistä kohti harmaantuvaa Suomea. <http://tilastokeskus.fi/tup/suomi90/joulukuu.html> Viitattu 9.2.2021.

Tilastokeskus (2002) Väestön uusiutuminen.

https://www.stat.fi/tup/tietoaika/tilaajat/ta_04_02_nieminen.html Viitattu 17.2.2021

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli (2019) *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Helsinki: Tammi.

Vuori Jaana (2021) Laadullinen sisällönanalyysi. Teoksessa Jaana Vuori (toim.) *Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja*. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto.

<https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/analyysitavan-valinta-ja-yleiset-analyysitavat/laadullinen-sisallonanalyysi/> Viitattu 27.1.2021.

LIITE 1: AINEISTO

Helsingin Sanomat 11.10.2020. Työelämän turvattomuus vaikuttaa syntyvyyteen.

<https://www.hs.fi/mielipide/art-2000006665706.html>

Helsingin Sanomat 12.2.2020. Suurissa kaupungeissa miehillä, voi olla vaikeuksia sitoutua perheen perustamiseen, koska sinkkunaisia on ympärillä runsaasti. <https://www.hs.fi/mielipide/art-2000006404008.html>

Helsingin Sanomat 2.2.2020. Suomen vauvakato on osin keskittämispolitiikan syytä.

<https://www.hs.fi/mielipide/art-2000006392468.html>

Helsingin Sanomat 29.1.2020. Surkea syntyvyys näivettää Suomen maaksi, johon ei voi enää luottaa. <https://www.hs.fi/mielipide/art-2000006387341.html>

Helsingin Sanomat 29.12.2019. Jokaisesta lapsesta pitäisi antaa verohelpotus.

<https://www.hs.fi/mielipide/art-2000006356655.html>

Helsingin Sanomat 30.11.2019. Kuka uskaltaa tehdä lapsen, jos vakituista työpaikkaa ei ole?

<https://www.hs.fi/mielipide/art-2000005915760.html>

Helsingin Sanomat 6.10.2019. Ruuhka-Suomeen pakkautuminen saattaa vähentää syntyvyyttä.

<https://www.hs.fi/mielipide/art-2000006262923.html>

Helsingin Sanomat 2.10.2019. Synnytykseen usein liittyvää kehollista uhrautumista ei pidetä enää palkitsevana. <https://www.hs.fi/mielipide/art-2000006257662.html>

Helsingin Sanomat 2.10.2019. Sitoutumattomuuden kulttuuri estää tehokkaasti lasten hankinnan.

<https://www.hs.fi/mielipide/art-2000006257653.html>

Helsingin Sanomat 7.8.2019. Vanhemmuuden brändi on surkea. <https://www.hs.fi/mielipide/art-2000006196436.html>

Helsingin Sanomat 2.3.2019. Moni sinkkunainen haluaisin lapsen, mutta ei ole löytänyt tähän tarkoitukseen sopivaa miestä. <https://www.hs.fi/mielipide/art-2000006055341.html>

Helsingin Sanomat 25.11.2018. Perheverotus tukisi lasten hankintaa.

<https://www.hs.fi/mielipide/art-2000005910518.html>

Helsingin Sanomat 22.11.2018. Ehkä kuva perhe-elämästä kirkastuisi, jos media ei jatkuvasti etsisi vanhemmista virheitä. <https://www.hs.fi/mielipide/art-2000005906787.html>

Helsingin Sanomat 5.12.2018. Äidiksi tuleminen ilman vakituista työpaikkaa vaatii hullunrohkeutta. <https://www.hs.fi/mielipide/art-2000005921056.html>

Helsingin Sanomat 5.12.2018. Olen lapseton, koska en luota miehiin. <https://www.hs.fi/mielipide/art-2000005921103.html>

Helsingin Sanomat 2.12.2018. Syntyvyys nousee parisuhdetaitoja parantamalla. <https://www.hs.fi/mielipide/art-2000005918215.html>